pot (Fig. 4), a late 18th-century coin, and blue glass beads (Fig. 5) were recorded at Vilūnai Unenclosed Settlement II. The majority of the flint found at Vilūnai Unenclosed Settlement II belongs to the last flint knapping technology, i.e. bipolar technique, which can date from the 16th/12th century BC to the 19th century. This flint could have been left by 1st–2nd-century members of the Brushed Pottery culture. About 10–20 pieces of flint: the end scraper, burin, point (?) (Fig. 6), almost all of the blades showing signs of use, and several flakes, can be ascribed to the Mesolithic – early Neolithic (9th–5th centuries BC). Based on the pottery and the results of the ^{14}C dating of the charcoal, the Vilūnai Unenclosed Settlement II cultural layer dates to the 1st–3rd centuries.

Roma Songailaitė

Bandužių (Žardės) neįtvirtintos gyvenvietės teritorija

2020 m. Jūrininkų prospekto 27A ir 33 sklypuose, patenkančiuose į Bandužių (Žardės) neįtvirtintos gyvenvietės teritoriją (UK 31842) (Klaipėda), buvo vykdomi detalieji tyrimai, susiję su šios teritorijos užstatymu. Tyrimai atlikti sklypų vietose, kurios dėl įvairių priežasčių liko netirtos 2008, 2011, 2019 m., taip pat demontuojamos Žardupės gatvės atkarpoje, patenkančioje į Jūrininkų prospekto 33 sklypą.

1990 m. MLIM (J. Genys) teritorijoje prie Jūrininkų prospekto, Žardupės gatvės ir numelioruoto Kretainio upelio ištyrė 12 perkasų (perkasos 8–19). Dabartiniuose Jūrininkų prospekto 27A, 33 sklypuose ir greta jų tirtos perkasos 10–15. Tirtoje perkasoje 14 (7 m^2) aptikta geležies lydymo rudnelės šachtos (su šlakui nutekėti duobe?) liekanų bei šlako fragmentų (*ATL 1990 ir 1991 metais*, 1992, t. I, p. 47). 2006 m. sklypuose Jūrininkų prospekte 25, 27 ištirtas 2,5 ha plotas ir lokalizuota nauja gyvenvietė, kurios chronologija I tūkst. pr. Kr. – I tūkst. po Kr. (*ATL 2006 metais*, 2007, p. 74–83). 2008 m. KU BRIAI (A. Bliujienė) vykdant archeologinius tyrimus Jūrininkų prospekto 35, 37, 1,6 ha plote rastos 235 archeologinės struktūros (*ATL 2008 metais,* 2009, p. 40–49). 2006 ir 2008 m. tyrimų rezultatai parodė, kad gyvenvietėje ūkinė veikla vyko I tūkst. pradžioje – II tūkst. pradžioje (Masiulienė I., The Žardė–Bandužiai archaeological complex*, Archaeological investigations 1990–2010 in independent Lithuania*, Vilnius, 2012, p. 50–56). Aptikti virvelinės keramikos fragmentai leidžia manyti, kad netoli turėtų būti vėlyvojo neolito ir bronzos laikotarpio gyvenvietė (*ATL 2008 metais*, 2009, p. 40–49). 2011 m. I. Masiulienė sklype Jūrininkų prospekto 25 ištyrė bendrą 4673 m^2 plotą, aptiko 38 įvairias archeologines struktūras (*ATL 2011 metais*, 2012, p. 90–96). 2018 m. S. Sprindys vykdė detaliuosius tyrimus Jūrininkų per. 33 PV pusėje. Čia ištirtos 3 perkasos (1160 m^2 plotas), įžemyje aptikti 85 objektų kontūrai, iš kurių 20 objektų datuojami XX a., 56 dėl radinių stokos nedatuoti, 9 pagal radinius arba paskirtį priskiriami geležies amžiui (*ATL 2018 metais*, 2019, p. 79–81). 2019 m. projektuojamo kelio vietoje, valstybinėje žemėje tarp Taikos prospekto ir Žardupės gatvės ištirtas 1850 m^2 plotas (2 perkasos ir 1 plotas), įžemyje aptikti 31 objekto kontūrai, iš kurių 4 pagal radinius priskiriami geležies amžiui, kituose 27 objektuose radinių neaptikta (*ATL 2019 metais*, 2020, p. 515).

2020 m. detaliųjų tyrimų metu buvo tiriami 5 plotai, išsidėstę įvairiose Jūrininkų prospekto 27A ir 33 sklypų vietose tarp 2008, 2011, 2018 ir 2019 m. vykdytų tyrimų teritorijų. Iš viso tirtas 3123 m^2 plotas.

Plotas 1 – demontuojama Žardupės gatvės 92 m ilgio, 6–7 m pločio atkarpa, į kurią pateko kelkraščiai ir buvusio ŠR pusės kelio griovio kraštas. Tirtas 646 m^2 plotas (1 pav.). Tyrimų metu 70 cm gylyje nuo esamo paviršiaus pasiektas buvęs iki kelio įrengimo (apie XVIII a.) paviršius su išlikusio apie 30 cm kultūrinio sluoksnio fragmentais, kur rasta keletas I tūkst. pr. Kr. pabaiga – II tūkst. po Kr. pradžia datuojamų radinių. Išlikęs sluoksnis buvo tiriamas apie 230 m^2 plote kartu su aptiktais 23 objektais. Čia rasta ir XVIII a. pabaigos – XIX a. pradžios keramikos šukių. Tirto ploto 1 objektus pagal jų struktūrą ir prie jų rastus radinius galima išskirti į 4 grupes: 1. balų rūdos kasimo vietos, kurių paviršiuje permaišytame iki 25 cm storio sluoksnyje – tamsioje žemėje su rūdingu smėliu, aptikta lipdytos keramikos, skaldytų perdegusių akmenų ir balų rūdos (objektai 665, 676); 2. buvę židinukai (objektai 670A, 671, 672, 672A, 674); 3. neaiškios paskirties objektai, susiję su įvairių laikotarpių (I tūkst. pr. Kr. pabaiga – II tūkst. pradžia ir XVIII a. pabaiga – XIX a. pradžia) radiniais (objektai 666, 666A, 666B, 667, 668, 669, 670, 673, 673A, 673B, 675, 675 A, 675B); 4. nearcheologiniai gamtinės kilmės objektai – buvusios medžių šaknys (objektai 677, 678, 679, 680).

Plote 1 fiksuotas buvusio ŠR pusės kelio griovio apie 1 m pločio perkastas kraštas, buvęs iki Žardupės gatvės rekonstrukcijos. Po jos griovys buvo užverstas ir pateko po Žardupės gatvės kelkraščiu. Kartu buvo užverstos ir į griovį suverstos buitinės bei statybinės šiukšlės, padangos ir kt. Kitas šio griovio kraštas fiksuotas plote 1A. Užversto senojo griovio

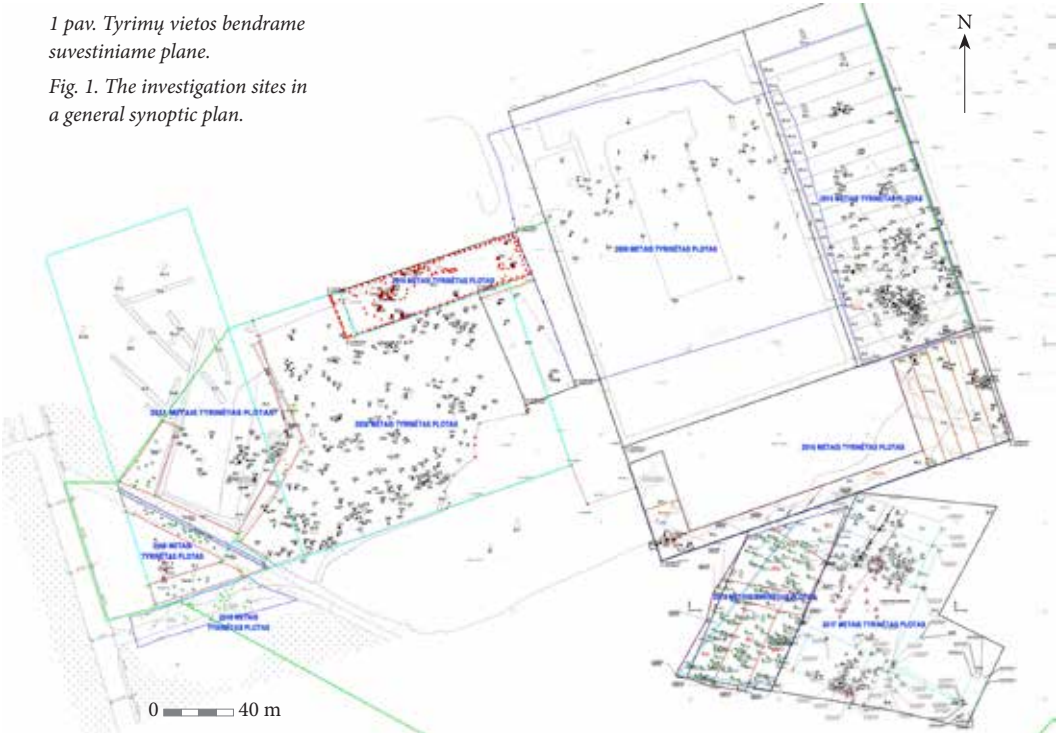

1 pav. Tyrimų vietos bendrame suvestiniame plane.

Fig. 1. The investigation sites in a general synoptic plan.

2 pav. Objekto 663 plote 2 pjūvis iš V. R. Songailaitės nuotr.

Fig. 2. The cross-section of object 663 in area 2, as seen from the W.

vietoje šiuo metu yra tvora.

Plotas 1A – tai 430 m² plotas, įsiterpęs tarp Žardupės gatvės ŠR pusės ne kartą perkasto bei užpilto buvusio griovio ir 2008, 2011 m. tyrimų plotų. Jis 92 m ilgio PR–ŠV kryptimi, ties PR puse – 3,4 m pločio, nuo 4 iki 3 ploto – 5 m. Tyrimų metu ploto PV pusėje fiksuoti buvusio griovio perkasimai ir šiukšlių užvertimai, ŠR pusėje fiksuoti 2008 ir 2011 m. tirtų plotų perkasimai ir užpiltiniai sluoksniai. Tarp ploto 1 ir ploto 1A kelio griovio (183 m²) ŠR ir PV sienelėse fiksuoti perkasti ir užpiltiniai sluoksniai. Tirtame plote archeologinio sluoksnio ir struktūrų neaptikta.

Plotas 2 – 51 m ilgio ŠR–PV kryptimi ir 12 m pločio PR–ŠV kryptimi, įsiterpęs tarp 2018 ir 2019 m. tyrimų plotų. Tirtame apie 590 m² dydžio plote ŠR pusėje fiksuotas 0,8–1 m storio, PV pusėje iki 1,5 m storio supiltinis sluoksnis, užpiltas po 2019 m. tyrimų ir įrengiant naują Žardupės gatvės atšaką iki Taikos prospekto. Po šiais užpiltais sluoksniais plote fiksuotas iki 15–30 cm storio buvusio ariamo dirvožemio sluoksnis, o 0,9–2,1 m gylyje pasiekto įžemio paviršiuje išlikusios arimo žymės su permaišytu rūdingu smėliu. Visuose 2020 m. tirtuose plotuose, išskyrus Žardupės gatvės atkarpą (tirtas plotas 1), tarybiniu laikotarpiu žemė buvo ariama, tai pažymėta ir 1990 m. šios vietos toponuotraukoje.

Plote 2 tirti 8 objektai, kuriuos galima priskirti balų rūdos kasimo (objektai 657, 658, 659, 660, 662), jos apdorojimo (objektas 661) ir lydymo (objektas 664) vietoms. Objektas 663 – buvęs nedidelis židinukas (2 pav.). Pagal plote tirtuose objektuose rastus radinius galima preliminariai teigti, kad ūkinė veikla buvo vykdoma I tūkst. pr. Kr. pabaigoje – II tūkst. po Kr. pradžioje.

Plotas 3 tirtas prie V sklypo ribos, kur po 2011 m. tyrimų tarp tranšėjos 6 ŠR pusėje ir tranšėjos 1 PR pusėje liko netirta teritorija. Ploto ŠR sienelė 10 m ilgio, PV – apie 22 m, ilgosios kraštinės orientuotos ŠR–PV kryptimi – apie 43 m ilgio. Tirtas apie 607 m² plotas.

Tyrimų metu iki 60–80 cm gylio fiksuoti užpiltiniai sluoksniai (skalda, žvyras, permaišyta žemė su pilku moliu), virš 1–1,1 m gylyje pasiekto įžemio fiksuotas apie 20 cm storio tamsios žemės sluoksnis, permaišytas su įžemiu. Plote 3 iš tirtų 9 objektų balų rūdos kasimo vietos nustatytos objektuose 684, 685, 686, 687, 688, 689, buvęs židinukas – objekte 681, stulpavietė – objekte 682, neaiškios paskirties – objekte 683. Objekte 681 židinuko paviršiuje ir užpilde rastas lipdytos keramikos lygiu paviršiumi šukes galima datuoti I tūkst. pr. Kr. pabaiga.

Plotas 4 – 667 m² tirtas plotas, susidedantis iš 3 atkarpų, įsiterpusių tarp 2008 ir 2011 m. tyrimų teritorijų, kurios dėl neaiškių priežasčių liko neištirtos, nors patenka į Jūrininkų prospekto 27A ir 33 sklypus. Ploto 4 atkarpa 1 tai nuo ploto 1A į ŠR einanti apie 61 m ilgio PV–ŠR kryptimi ir 4–5,5 m pločio juosta tarp 2011 m. tirto ploto 1 ir 2008 m. tyrimų teritorijos.

Tyrimų vietos paviršius jau po 2011 m. tyrimų užpiltas skalda ir suformuota kieta danga krovininiams automobiliams statyti. Nuėmus 50–70 cm storio kelio dangos supiltinius sluoksnius (žvyrą, skaldą), ploto PR pusėje fiksuotas 15–30 cm storio tamsios permaišytos žemės sluoksnis, užpiltas ant 70–90 cm gylyje pasiekto įžemio.

Bendras atkarpų 2 ir 3 ilgis PR–ŠR kryptimi – 68 m, ŠR–PV kryptimi jos 5–2 m pločio. Nuo 1 iki 46 m atkarpoje 2 ir elektros stulpų vietose iki 35 m išplatintoje atkarpoje 2A fiksuoti iki 60 cm supiltiniai sluoksniai, o giliau dengėsi 15–30 cm storio tamsios permaišytos žemės sluoksnis be radinių. Įžemis, smėlis, pasiektas 75–90 cm gylyje nuo esamo paviršiaus.

Atkarpos 3 paviršiuje susiformavusi iki 20 cm storio velėna su juodžemiu. Giliau fiksuota tamsi supiltinė žemė, permaišyta su statybinėmis ir buitinėmis šiukšlėmis. Atkarpos pabaigoje, kuri rėmėsi į jau susiformavusį kelią, taip pat fiksuoti supiltiniai apie 55 cm storio sluoksniai, įžemis, gelsvas šlyno sluoksnis, dengėsi 80 cm gylyje (H_{abs} 4,30 m). Vieta žemesnė ir dažnai užliejama, tai virš įžemio susidaręs 10–15 cm storio dumblo sluoksnis.

Tirtame plote 4 susidariusio vientiso archeologinio sluoksnio nerasta, aptikti ir ištirti 7 objektai (690–696). Iš jų balų rūdos kasimo vietoms priskiriami objektai 690 (3 pav.), 693, neaiškios paskirties archeologiniams objektams – 691, 692, 694, 695. Objekte 696 1,8 m gylyje nuo dabartinio paviršiaus rasta 80 cm skersmens konstrukcija, įrėminta 10 cm aukščio, 5 cm pločio mediniais kuoliukais, galėjo būti pritaikyta balų rūdos plovimui. Radinių objekte ir jo aplinkoje nerasta, tad jo naudojimo laikas neaiškus.

Dabartiniuose Jūrininkų prospekto 27A ir 33 sklypuose 1990 m. pradėti žvalgomieji tyrimai ariamuose laukuose, po 2008 ir 2011 m.

3 pav. Objekto 690 ploto 4 atkarpoje 1 pjūvis iš PR. R. Songailaitės nuotr.

Fig. 3. The cross-section of object 690 in section 1 of area 4, as seen from the SE.

atliktų archeologinių tyrimų teritorijoje buvo užpiltas 50–90 cm storio supiltinis sluoksnis, suformuota tvirta kelio danga, užpiltas asfaltas įrengiant krovininių automobilių aikšteles. Tarp 2008 ir 2011 m. tyrimų plotų likusiose netirtose vietose, kur planuojamas užstatymas, tyrimai atlikti 2020 m. (plotai 1A, 3, 4). Demontuotoje Žardupės gatvės atkarpoje, patenkančioje į Jūrininkų prospekto 33 sklypą, ištirtas plotas 1. Prie naujai įrengtos Žardupės gatvės atkarpos, tarp 2018 ir 2019 m. tirtų vietų likęs netirtas plotas taip pat ištirtas (plotas 2).

Įvertinus, kad 2008, 2011, 2018–2020 m. vykdytų archeologinių tyrimų metu informacija moksliniam pažinimui yra surinkta, tikslinga patikslinti vertingąsias savybes ištirtuose plotuose, patenkančiuose į Jūrininkų prospekto 27A ir 33 sklypus.

Bandužiai (Žardė) Unenclosed Settlement

In 2020, an excavation (5 areas totalling 3123 m^2) was conducted in Bandužiai (Žardė) Unenclosed Settlement (Klaipėda) at various locations, which had remained uninvestigated

for various reasons, between the areas investigated in 2008, 2011, 2018, and 2019 on the plots at Jūrininkų Avenue 27A and 33. 39 objects (657–696) (Figs. 2, 3) were discovered and excavated (Fig. 1). 23 objects were concentrated in investigation area 1, a 92x6–7 m section of Žardupės Street, the old road to Žardė Village, which appeared around the 18th century. During the investigation, the surface that had existed prior to construction of the road together with fragments of a surviving, roughly 30 cm thick cultural layer with sparse finds dating to the late 1st millennium BC – early 2nd millennium was reached at a depth of 70 cm from the current surface. Late 18th – early 19th-century potsherds were found between these two layers.

The 2020 investigation only slightly contributed to the rich, scientifically valuable information about Bandužiai (Žardė) Unenclosed Settlement that was accumulated during the 2008–2019 investigations.

Miglė Urbonaitė-Ubė

Kukuliškių piliakalnio su gyvenviete tyrimai

2020 m. tęsti moksliniai Kukuliškių piliakalnio su gyvenviete (UK 44513), (Klaipėdos r., Kretingalės sen.) tyrimai (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 115–119; *ATL 2018 metais*, 2019, p. 82–87). Iki 2017 m. šis piliakalnis ne tik kad nebuvo tyrinėtas, jis nebuvo žinomas mokslui ar visuomenei. Po 2018 m. tyrimų buvo padidintos saugomos ribos, prijungiant naujai aptiktą gyvenvietės teritoriją. Šių metų tyrimų tikslas buvo surinkti dar daugiau mokslinių duomenų apie čia gyvenusią vėlyvojo bronzos amžiaus (VIII–V a. pr. Kr.) bendruomenę. Pasirinkta atlikti detaliuosius tyrimus piliakalnio aikštelėje ir žvalgomuosius – naujai atrastos gyvenvietės teritorijoje. Buvo ištirtas 35 m^2 plotas: 25 m^2 – piliakalnio aikštelėje (5x5 m dydžio perkasa) ir 10 m^2 (5x2 m dydžio perkasa) – gyvenvietėje (1 pav.). Perkasos orientuotos pagal reljefą ŠR–PV kryptimi. Perkasų numeracija tęstinė nuo 2017 m., tad aikštelėje tirta perkasa 2, o gyvenvietėje – žvalgomoji perkasa 3.

Perkasos 2 vieta parinkta pagal 2017 m. tyrimų duomenis, siekiant mažiausiai pažeisti natūralią augmeniją. 2017 m. kalamaisiais grąžtais nustatyta, kad ŠV piliakalnio dalis buvo veikiama erozinių procesų: neišlikęs eolinio smėlio sluoksnis, kultūrinio sluoksnio horizontas taip pat erodavęs, o paviršiuje aptinkama keramikos ir perdegusių akmenų fragmentų. Dėl šių aspektų, atliepiančių ir archeologinio paveldo apsaugos kertinius momentus, nuspręsta detaliuosius tyrimus atlikti būtent šioje aikštelės dalyje, kur tikėtasi aptikti į įžemį įgilintų objektų ir ar struktūrų. Strategija pasiteisino - perkasoje 2 fiksuota 11 skirtingos paskirties objektų. Buvo neaiški stratigrafinė situacija, todėl perkasa tirta 30 cm pločio kontrolinėmis juostomis, dalijusiomis plotą į 4 ketvirčius. Tiriamos perkasos paviršius buvo ties H_{abs} 22,53–22,72 m. Miškožemis čia buvo birus pilkos žemės ir eolinio smėlio mišinys su šaknimis ir irstančia organika. Jau pačiame žemės paviršiuje aptikta archeologinių ir XX a. radinių. Tai 1925 m. 5 centų moneta ir „Hitlerjungend“ organizacijos ženkliukas su nacistine simbolika. Taip pat aptikta keraminių indų brūkšniuotu, kruopėtu ir lygiu paviršiumi fragmentų, keli molio tinko gabalėliai ir du titnago artefaktai. Po miškožemiu atidengtas pirmasis horizontas – 20 cm storio birios pilkos žemės sluoksnis su eoliniu smėliu, kuris pasižymėjo išlikusiais kultūrinio sluoksnio rudimentais (tamsesnės žemės intarpais) su *in situ* išlikusiais